

Tekmeria

Vol 3 (1997)

**Μια νέα επιτύμβια έπιγραφή από τον Άγιο
Άχιλλειο στη Μικρή Πρέσπα (Orestis- Makedonien)**

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.121](https://doi.org/10.12681/tekmeria.121)

To cite this article:

ΝΙΓΔΕΛΗΣ Π. Μ. (1997). Μια νέα επιτύμβια έπιγραφή από τον Άγιο Άχιλλειο στη Μικρή Πρέσπα (Orestis- Makedonien). *Tekmeria*, 3, 64–70. <https://doi.org/10.12681/tekmeria.121>

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΑΧΙΛΛΕΙΟ
ΣΤΗ ΜΙΚΡΗ ΠΡΕΣΠΑ (ΟΡΕΣΤΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ)

Ένα περίπου μῆνα ἀφότου εἶχε κατατεθεῖ στὸν ἐκδότη τὸ χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου πού συνυπογράφω στὸν παρόντα τόμο μὲ θέμα μία νέα ἀναθηματική ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Λύκης ἢ ὅποια ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα στὸ νησί τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου στὴν Μ. Πρέσπα¹, πληροφορηθῆκα τὴν εὕρεση δύο ἀκόμη ἀποσπασματικῶν ἐπιγραφῶν προερχόμενων ἀπὸ τὸ ἴδιο νησί. Ἡ ἀρχαιολόγος τῆς ἐνδέκατης Ἐφορείας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Μελίνα Παῖσιδου εἶχε τὴν καλοσύνη, ὕστερα ἀπὸ σχετικὸ αἶτημα, νὰ θέσει στὴν διάθεσή μου τὰ δύο αὐτὰ θραύσματα τὰ ὅποια καὶ δημοσιεύονται ἐδῶ γιὰ πρώτη φορὰ².

Στὸ πρῶτο, πού βρέθηκε στὸ κεντρικὸ κλίτος τῆς βασιλικῆς τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου τὸν Ἰούλιο τοῦ 1997³, διαβάζουμε :

Τμῆμα λίθινης πλάκας. Οἱ τρεῖς ἄγραφες πλευρὲς τῆς εἶναι δουλεμένες μὲ βελόνι. Ἡ ἀριστερὴ πλευρὰ σώζεται ἀκέραιη, ἐνῶ ἡ δεξιὰ φέρει διαγώνια ρωγμὴ. Διαστάσεις: μέγ. ὕψος 0,48 μ., μεγ. πλάτος 0,35 καὶ πάχος 0,18 μ. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων ποικίλλει ἀπὸ 0,035 μ. (στ. 1, 2) ἕως 0,045 μ. (στ. 5)· τὸ ὕψος τῶν στίχων 3, 4, 6 καὶ 7 εἶναι 0,040 μ. Διάστιχα : 0,010 ἕως 0,015 μ. Ἡ ἐπιγραφή φυλάσσεται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Φλώρινας (Βυζαντινὴ συλλογὴ) μὲ ἀριθμὸ εὐρετηρίου Φ 43 / Γ 17. Ἀπὸ τὸν πέμπτο στίχο τὰ

1. Βλ. P. M. Nigdelis - G.A. Souris, "Πόλεις and πολιτεία in Upper Macedonia under the Principate. A New Inscription from Lyke in Orestis", *Τεκμήρια* 3 (1997) σ.58.

2. Τὴν κ. Παῖσιδου εὐχαριστῶ θεομὰ καὶ ἀπὸ τὴν θέση αὐτῆ. Τὴν ἀρχικὴ πληροφορία γιὰ τὴν εὕρεση τῶν ἐπιγραφῶν ὀφείλω στὸν φίλο κ. Νικόλαο Παπαγεωργίου, στὸν ὅποιο ἐπίσης ὀφείλω εὐχαριστίες.

3. Ἐντοπίσθηκε ἀπὸ τὸ συνεργεῖο ἀναστήλωσης τοῦ ναοῦ σὲ ἀπόσταση 1,50 μ. ἀπὸ τὸ πέρας τοῦ ΒΑ πεσσοῦ τοῦ κεντρικοῦ κλίτους. Εἶχε χρησιμοποιηθεῖ σὲ δευτέρη χρήση ὡς πάγκος ἔδρασης μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου πεσσοῦ τῆς βόρειας κιονοστοχίας.

γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι χαραγμένα βαθύτερα καὶ πιὸ ἀφρόντιστα ἀπὸ ὅ,τι τὰ γράμματα τῶν προηγουμένων στίχων (Εἰκ. 1).

[.]τους hedera
 μηνός/
 Νεικάν
 4 κίωνος
 ησεν Ν
 πολειτη
 γατρι

Στ. 5 Μετὰ τὸ γράμμα Ν διακρίνονται ἴχνη τοῦ μεσαίου καμπύλου τμήματος ἑνὸς γράμματος.

Τὸ δεῦτερο θραῦσμα περισυνελέγη τυχαῖα τὸν Ἰούνιο τοῦ 1977 σέ μικρὴ ἀπόσταση νότια τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς τῆς Παναγίας Πορφύρας⁴ καὶ σώζει τὸ παρακάτω κείμενο :

Τμήμα λίθινης πλάκας θραυσμένης καὶ ἀποκρουσμένης ἀπὸ ὅλες τίς πλευρές. Στὸ κάτω τμήμα τῆς εἶναι ἀπολεπισμένη, ἐνῶ στὸ πίσω μέρος τῆς κοιμένη, προφανῶς γιὰ τίς ἀνάγκες τῆς δεύτερης χρήσης. Διαστάσεις: μέγ. ὕψος 0, 33 μ., μέγ. πλάτος 0, 12 μ., πάχος 0, 08 μ. Τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων ποικίλλει ἀπὸ 0, 035 μ. (στ. 1, 2) ἕως 0, 040 μ. (στ. 3, 4). Διάστιχα : 0, 010 ἕως 0.015 μ. Ἡ ἐπιγραφή φυλάσσεται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Φλώρινας (Βυζαντινὴ συλλογὴ) μὲ ἀριθμ. εὑρετηρίου Φ 43 / Γ 16 (εἰκ. 2).

δπτ hedera
 \ωου hedera
 ωρ μαΙ
 εποι

Στ. 1 Ἡ ὀριζόντια κεραία τοῦ πεί (ἀντίθετα, ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει μὲ τὸ ἴδιο γράμμα στὸν τέταρτο στίχο) ἐπεκτείνεται πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀποδίδει ἔτσι ὡς συμπλήρωμα μὲ τὸ πεί τὸ γράμμα ταῦ. Μετὰ τὸν τέταρτο στίχο σώζονται ἴχνη δύο ὀριζόντιων κεραίων.

4. Ἀπὸ ὅπου κατὰ πᾶσα πιθανότητα προέρχεται καὶ ἡ ἐπιγραφή Θ. Ριζάκης - Γ. Τουράτσογλου, *Ἐπιγραφές Ἁνω Μακεδονίας*, Ἀθήνα 1985 (στό ἐξῆς *EAM*), ἀρ. 147 στὴν ὁποία ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς Λύκης (στ. 1) ...*πολιταρχοῦντος ἐν Λύκη Φιλίππου*· στό λῆμμα τῆς ἐπιγραφῆς παρατίθεται ἡ πληροφορία τοῦ Ch. Edson (Notebook IV [Δυτικὴ Μακεδονία], 1937) ὅτι ἡ ἐπιγραφή βρέθηκε στὸν Ἅγιο Ἀχίλλειο "in the monastery".

Ἡ ὕψὴ τῶν λίθων, τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, τὸ ὕψος τους καθὼς ἐπίσης τὰ διάστιχα τῶν δύο ἐπιγραφῶν ὀδηγοῦν στὸ συμπέρασμα ὅτι ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ δύο τμήματα τῆς ἴδιας ἐπιγραφῆς. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται μάλιστα ἀπὸ τὸν τέταρτο στίχο ὅπου τὰ δύο θραύσματα συγκολλῶνται. Συνεπῶς ἡ νέα ἐπιγραφή πρέπει νὰ διαβασθεῖ ὡς ἑξῆς (εἰκ. 3):

[Ἔ] τους hedera δπτ´ hedera
 μηνὸς Λῶον hedera
 Νεικάνωρ Μαρ
 4 κίωνος ἐποί-
 ησεν Νε [ικο]
 πόλει τῆ [θυ]
 γατροί

Ἀπὸ τὸ παραπάνω κείμενο προκύπτει σαφῶς ὅτι πρόκειται γιὰ μίαν ἐπιτύμβια ἐπιγραφή στὴν ὁποία ἀπαθανατίζεται ἡ τραγικὴ στιγμή τῆς ζωῆς κάποιου Νικάνωρος πού εἶδε τὴν κόρη του νὰ πεθαίνει. Δέν ἀποκλείεται μάλιστα μὲ τὴν ἀναγραφή τοῦ μήνα καὶ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου της, συνήθεια ὅχι καὶ τόσο διαδεδομένη στίς ἐπιγραφές τοῦ εἴδους τουλάχιστον στὴν Ἄνω Μακεδονία⁵, νὰ ἤθελε νὰ τονίσει τὴν ἰδιαίτερη σημασία πού εἶχε τὸ γεγονός αὐτὸ γιὰ τὴν ζωὴ του.

Σύμφωνα μὲ τὸν πρῶτο στίχο τῆς ἐπιγραφῆς τὸ συμβάν χρονολογεῖται τὸ ἔτος 384 (δπτ´). Ἀπὸ ὅσα γνωρίζω εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ἐπιγραφή ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἀχίλλειο φέρει χρονολογία⁶. Τὸ ἔτος 384 ἀντιστοιχεῖ στὸ ἔτος 236 μ.Χ., ἂν ὑπολογίσουμε μὲ βάση τὴν ἐπαρχιακὴ χρονολογία, ἢ στὸ ἔτος 353 μ.Χ., ἂν ὑπολογίσουμε μὲ βάση τὴν ἀκτιακὴ χρονολογία. Εἶναι γεγονός ὅτι μεταξὺ τῶν (ἐπιτυμβίων καὶ ὄχι μόνο) μακεδονικῶν ἐπιγραφῶν τοῦ α´ μισοῦ τοῦ τέταρτου αἰ. μ.Χ. δέν λείπουν παραδείγματα πού χρονολογοῦνται μὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς δύο

5. Στὸ *EAM* οἱ ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές πού χρονολογοῦνται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ εἶναι οἱ ὑπ' ἀριθμ. 131 καὶ 132. Ὁ ἀριθμὸς τῶν χρονολογημένων ἐπιγραφῶν ἀπὸ ἄλλες περιοχές τῆς Μακεδονίας εἶναι μεγαλύτερος· βλ. λ.χ. ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία τίς ἐπιγραφές *SEG* 27 (1977) 284, 297· 29 (1979) 648· 30 (1980) 552, 596, 598, 601, 607· 35 (1985) 254, 741.

6. Χρονολογία (πού ὁμως δέν ἔχει σωθεῖ) ἔφερε ἐπίσης καὶ ἡ τιμητικὴ (;) ἐπιγραφή *EAM* 170 (πρβλ. *SEG* 43, 1993, 452 ὅπου ὁμως δέν λαμβάνεται ὑπόψη ἡ ἔκδοσις τοῦ *EAM*) πού βρέθηκε στὸ χωριὸ Πύλη.

προαναφερθέντες τρόπους⁷ ἢ σπανιότερα καὶ μὲ τούς δύο⁸, ἐνῶ ἡ ἀκτιακὴ χρονολογία χρησιμοποιεῖται σὲ ἄλλες περιοχές τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς αὐτοκρατορίας (ἀσφαλῶς σὲ ἐξαιρετικές περιπτώσεις) ὡς καὶ τὸν ἕκτο αἰ. μ.Χ.⁹. Ἐντούτοις ἀπὸ τὰ ἔτη 236 καὶ 353 μ.Χ. πιθανότερο θὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ τὸ πρῶτο : α) γιατί, σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα γνωρίζουμε γιὰ τὴ χρῆση τῶν δύο συστημάτων χρονολόγησης τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ, τὸ συνηθέστερο, εἰδικὰ στὰ μὴ ἐπίσημα ἐπιγραφικὰ κείμενα, εἶναι ἐκεῖνο τῆς ἐπαρχιακῆς χρονολογίας¹⁰ καὶ β) γιατί ἡ γενικὴ ἐντύπωση ποὺ δίνουν τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ὅτι ἀνήκουν μᾶλλον στὸν τρίτο παρά στὸν τέταρτο αἰ. μ.Χ.

Τὰ πρόσωπα τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ἄγνωστα, ὅπως ἄγνωστη εἶναι καὶ ἡ κατα-

7. Γιὰ τούς τρόπους χρονολόγησης τῶν μακεδονικῶν ἐπιγραφῶν βασικὲς παραμένουν ἀκόμη οἱ μελέτες τοῦ Μ. Ν. Tod, "The Macedonian Era", *ABSA* 23 (1918 - 9) 206- 217, τοῦ ἴδιου "The Macedonian Era", *ABSA* 24 (1919 - 21) 54 - 67 καὶ "The Macedonian Era reconsidered" στὸν τιμητικὸ τόμο G. Mylonas - D. Raymond (ἐκδ.), *Studies presented to David Moore Robinson*, Saint Louis Missouri 1953, τόμ. II 382 - 397. Γιὰ μίαν νέα προσπάθεια συγκέντρωσης καὶ ἀξιοποίησης τῶν χρονολογημένων ἐπιγραφῶν τῆς Μακεδονίας, ποὺ βρίσκεται ἀκόμη σὲ ἐξέλιξη, βλ. I. Τουράτσουλου, - Τ. Τ. Μπέλλας, "Οἱ χρονολογημένες ἐπιγραφές τῆς ρωμαιοκρατούμενης Μακεδονίας, Ἔνα νέο πρόγραμμα ἐπεξεργασίας δεδομένων", *Ἐπιγραφές τῆς Μακεδονίας. Γ' Διεθνὲς Συμπόσιο γιὰ τὴ Μακεδονία 8 - 12 Δεκ. 1993*, Θεσσαλονίκη 1996, 182 κέξ. ὅπου καὶ ἡ ὑπόλοιπη βιβλιογραφία. Ἀπὸ τούς πίνακες τῶν χρονολογημένων ἐπιγραφῶν ποὺ δημοσιεύει ὁ Tod στὶς προαναφερθεῖσες ἐργασίες του ἡ ἐπιγραφή μὲ τὴν ὀψιμότερη χρονολογία εἶναι ἡ ἀναθηματικὴ ἀπὸ τὴν Ὀλυνθο Μ. Δήμιτσας, *Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ ἐν μνημείοις σωζομένοις*, Ἀθήναι 1896, ἀρ. 745 ποὺ χρονολογεῖται τὸ ἔτος ΟΥ (βλ. Tod, *ABSA* 24, 1919 - 21, 58 καὶ 61) : τὸ ἔτος αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ στὰ ἔτη 322 (μὲ βάση τὴν ἐπαρχιακὴ χρονολογία) καὶ 439 μ.Χ. (μὲ βάση τὴν ἀκτιακὴ χρονολογία). Στὸ ἔτος 321 μ.Χ. (βντ', μὲ βάση τὴν ἀκτιακὴ χρονολογία) τοποθετεῖται ἐπίσης ἀπὸ ὀρισμένους ἡ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή SEG 29, 1979, 583 (Ἐπανωμῆ). Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν Ἄνω Μακεδονία ἡ ὀψιμότερη ἐπιγραφή ποὺ μοῦ εἶναι γνωστὴ εἶναι ἡ ἀπελευθερωτικὴ πράξις S. Düll, *Die Götterkulte Nordmakedoniens in römischer Zeit*, München 1977 382, ἀρ. 3 (ἀπὸ τὸ Suvodol) ὅπου ἀναφέρεται ἔτος ενυ' (447) κατὰ τὴν Düll πρόκειται γιὰ τὸ ἔτος 307 μ.Χ. μὲ βάση τὴ μακεδονικὴ χρονολογία.

8. Ὅπως συμβαίνει λ.χ. μὲ δύο ἀπελευθερωτικὲς πράξεις ἀπὸ τὴν Λευκὸπετρα ποὺ χρονολογοῦνται τὸ 311 μ.Χ.· βλ. Φ. Μ. Πέτσας, "Τελικὴ κατάταξη τῶν χρονολογημένων ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὸ ἱερό τῆς μητρὸς τῶν Θεῶν στὴν Λευκὸπετρα", *Ἀρχαία Μακεδονία V* (10- 15 Ὀκτ. 1989), Θεσσαλονίκη 1993 τόμ. II, 1265.

9. Στὴν Φιλαδέλφεια τῆς Μ. Ἀσίας ἡ χρῆση τῆς μαρτυρεῖται (ἐπιγραφικὰ) γιὰ τελευταία φορὰ τὸ ἔτος 529 μ.Χ., ἐνῶ εἶναι πιθανὸ ὅτι συνεχίζεται ἐπίσης στοὺς Αἰζανούς ὡς καὶ τὸν 5. αἰ. μ. Χ.· βλ. σχετικὰ W. Leschhorn, *Antike Ären. Zeitrechnung, Politik und Geschichte im Schwarzmeerraum und in Kleinasien nördlich des Tauros*, Stuttgart 1993, 428.

10. Βλ. τὴν σχετικὴ μελέτη τῆς F. Papazoglou, Notes d' épigraphie et de topographie Macédoniennes, *BCH* 87, 1963, 517 - 526.

γωγή τους για τήν ὁποία δέν γίνεται λόγος σέ αὐτήν. Τό πιθανότερο εἶναι ὡστόσο ὅτι κατάγονταν ἀπό τήν πόλη τοῦ νησιοῦ, δηλ. τήν Λύκη: θά ἦταν περιεργό τήν στιγμή πού ὑπῆρχε σέ αὐτό ἀρχαία πόλη νά μεταφέρουν λίθους ἀπό κάποια ἄλλη περιοχὴ γιὰ νά στερεώσουν τούς πεσσούς τῆς μεγάλης βασιλικῆς. Ἴσως, ἀπό ὅσο γνωρίζω, ὡς σήμερα δέν ἔχουν ἐντοπισθεῖ στὸν Ἅγιο Ἀχίλλειο ἀρχαῖες ἐπιγραφές πού νά μεταφέρθηκαν ἀπὸ ἀλλοῦ. Ἐναντίον μιᾶς τέτοιας ἐκδοχῆς στήν προκειμένη περίπτωση συνηγορεῖ ἐπίσης τὸ σχετικὰ μεγάλο βᾶρος τῆς πέτρας.

Τό οὕτως ἢ ἄλλως ἰσχνό ὀνομαστικό τῆς περιοχῆς τῆς Λύκης¹¹ ἐμπλουτίζεται χάρις στήν νέα ἐπιγραφή μέ τό πολύ συνηθισμένο (σέ ὁλόκληρη τήν Μακεδονία) ἱστορικό μακεδονικό ὄνομα *Νεικάνωρ*¹² καί τό λατινογενές *Μαρκίων*. Τό ὄνομα αὐτό ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορά στήν Ἄνω Μακεδονία, εἶναι ὁμως γνωστό ἀπό ἄλλες πόλεις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας λ.χ. τήν Θεσσαλονίκη¹³. Σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ὄνομα τῆς νεκρῆς ἢ πιθανότερη συμπλήρωση ἐξαιτίας τῶν ἰχνῶν τοῦ γράμματος πού διακρίνονται μετὰ τό πρῶτο γράμμα του καί τοῦ μικροῦ κενοῦ (τῶν τριῶν περίπου γραμμάτων)¹⁴ τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι, κατὰ τήν γνώμη μου, τὸ ὄνομα Νεικόπολις¹⁵, τὸ ὁποῖο, ἄλλωστε, μαρτυρεῖται ἀρκετὰ συχνά στίς

11. Γιά ἄλλα ὀνόματα πού ἀναφέρονται στίς ἐπιγραφές τῆς Λύκης βλ. P.M. Nigdelis - G.A. Souris (σημ. 1), σ. 57, καί σημ. 15-16. Γιά τὰ ἀνθρωπωνύμια στήν Ἄνω Μακεδονία γενικότερα βλ. τώρα Ἡ. Κ. Σβέροκος, *Συμβολή στήν Ἱστορία τῆς Ἄνω Μακεδονίας τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων (Πολιτική ὀργάνωση - Κοινωνία - Ἀνθρωπωνυμία)*, ἀδημ. διδ. διατρ. Θεσσαλονίκη 1997.

12. Τό ὄνομα παραδίδεται στίς ἐξῆς ἐπιγραφές τῆς Ἄνω Μακεδονίας: *EAM* 90 (*Νεικ[ά]νωρ* [*Νεικάνωρ*], 2. αἰ. μ.Χ., Ἐορδαία)· *EAM* 186 I στ. 47 (*Εὐφάμιος Νικάνορος*, 192 μ.Χ., Ὁρεσίδα [Βάττυνα]) καί II στ. 43 (*Νεικάνωρ Θησ[ε]ως*)· *SEG* 33 (1983) 526 (*Νεικάνωρ Ρεκέπτο*, ἀχρον., περιοχὴ Ἡράκλειας Λυγκησιδίδος)· *EAM* 193 (*Νικάνωρ Νικάνορος*, 1./2., Ὁρεσίδα) καί *EAM* 30 (*Θευδᾶς Νεικ[ά]νωρ[ος]*, χρονολογία ἀπροσδιόριστη, Ἐλίμεια)· *SEG* 38 (1988) 680 στ. 39 (*Κάσσανδος Νεικάνορος*, 74/5 μ.Χ., Στύβερρα) καί *SEG* 27 (1977) 294 (*Νεικάνωρ*, δούλος, ἀχρον. Ἐλίμεια [Ἀλλιβεοί]). Τό ὄνομα (ὀρθογραφούμενο ἄλλοτε μέ *ει* καί ἄλλοτε μέ *ι*) εἶναι ἀπὸ τὰ συνηθέστερα ὀνόματα καί στήν ὑπόλοιπη Μακεδονία βλ. ἐνδεικτικά Α. Tataki, *Ancient Beroea: Prosopography and Society*, Athens 1988 (Μελετήματα 8), 413 - 4 (γιὰ τήν Βέροια), *IG* X 2, 1 indices (γιὰ τήν Θεσσαλονίκη) καί Μ. Β. Hatzopoulos - L. D. Loukopolou, *Recherches sur les marches orientales des Temenides*, Athènes 1996, 345 - 6 (γιὰ τὰ Καλίνδοια).

13. Βλ. *IG* X 2, 1, 392 (τοῦ δευτέρου αἰ. μ.Χ.) καί 537 (τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου αἰ. μ.Χ.) ὅπου τό φέρει (ὡς cognomen) κάποιος Πόπλιος Αἴλιος.

14. Γιά τόν λόγο αὐτό θά πρέπει νά ἀποκλεισθεῖ λ.χ. ἡ συμπλήρωση Ν[ικησί]πολις· γιὰ τό ὄνομα αὐτό βλ. F. Bechtel, *Die historischen Personennamen des Griechischen bis zur Kaiserzeit*, Halle 1917, 376.

15. Γιά τήν ὀρθογράφηση αὐτὴ σέ ἄλλες ἐπιγραφές τῆς Μακεδονίας βλ. π.χ. τῆς ἐπι-

περιοχές τῆς Ἄνω Μακεδονίας¹⁶.

Ἄξιομνημόνευτο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι μολοντί ἡ ἐπιγραφή χρονολογεῖται εἴκοσι τέσσερα χρόνια μετὰ τὴν *Constitutio Antoniniana* τὰ πρόσωπα πού ἀναφέρονται σὲ αὐτὴν δὲν φέρουν τὸ ὄνομα γένους *Αὐρήλιος*. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὡστόσο ὅτι δὲν εἶχαν πάρει τὴν ρωμαϊκὴ πολιτεία. Τὸ φαινόμενο εἶναι γνωστὸ τόσο ἀπὸ τὴν Ἄνω Μακεδονία ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλες ἑλληνόφωνες περιοχές τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, κυρίως ἀπὸ ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές, καὶ δὲν χρειάζεται νὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἐδῶ ἰδιαίτερα¹⁷.

Πέρα ἀπὸ τὴν σημασία τῆς ὡς μαρτυρίας γιὰ τὴν ἱστορία μίας νέας οἰκογένειας πού καταγόταν, κατὰ πάσα πιθανότητα, ἀπὸ τὴν Λύκη, ἡ νέα ἐπιγραφή παρουσιάζει γενικότερο ἐνδιαφέρον: χάρη στὴν χρονολογία πού φέρει ἀποδεικνύεται πλέον μὲ βεβαιότητα ὅτι ἡ ζωὴ στοῦ νησάκι τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλεῖου τῆς Μικρῆς Πρέσπας συνεχιζόταν τουλάχιστον ὡς τὰ μέσα τοῦ 3. αἰ. μ.Χ.¹⁸.

γραφές τῆς Θεσσαλονίκης *IG X 2, 1, 31* στ. 8 (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 27 π.Χ. καὶ 14 μ.Χ.), 126 στ. 4 (τοῦ πρώτου τρίτου τοῦ πρώτου αἰ. μ.Χ.) καὶ 528 (τοῦ 167 - 168 μ.Χ.).

16. Τὸ ὄνομα παραδίδεται στίς ἐξῆς ἐπιγραφές τῆς Ἄνω Μακεδονίας: S. Düll (σημ. 7) ἀρ. 53 (*Νικόπολις Παραμόνου*, 216 μ.Χ., περιοχή Ἡράκλειας Λυγκηστίδας)· *EAM* 187 στ. 18 (*Τερτιανὸς Νικοπόλεως*, 146 μ.Χ. Σισάνι)· *Spomenik* 71 (1931), ἀρ. 24 ([Ἀ]κυλία Νικόπολις, ἀχρον., Ἡράκλεια Λυγκηστίδα) καὶ Φ. Πέτσας, “Οἱ χρονολογημένες ἐπιγραφές ἀπὸ τὸ ἱερό τῆς Μητρός θεῶν Αὐτόχθονος στὴ Λευκόπετρα” στὰ *Πρακτικὰ τοῦ Η΄ διεθνοῦς συνεδρίου ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς ἐπιγραφικῆς*, Ἀθήνα 1982 [1984], 304 (*Αὐρηλία Νικόπολις*, 216 μ.Χ. Ἐλίμεια). Γιὰ τὴν διάδοση τοῦ ὀνόματος σὲ ἄλλες πόλεις καὶ περιοχές τῆς Μακεδονίας βλ. ἐνδεικτικὰ A. Tataki (σημ. 12), 376 (γιὰ τὴν Βέροια), *IG X 2, 1 indices* (γιὰ τὴν Θεσσαλονίκη) καὶ D. Samsaris, *La vallée du Bas - Strymon à l' époque imperiale*, *Δωδώνη* 18 (1989) 330 (γιὰ περιοχές καὶ πόλεις τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Στρυμόνα).

17. Βλ. σχετικὰ B. Holltheide, *Römische Bürgerrechtspolitik und römische Neubürger in der Provinz Asia*, Freiburg 1983, 118 - 120 μὲ ἀφορμὴ τὸ ἴδιο πρόβλημα στὴν ἐπαρχία τῆς Ἀσίας.

18. Οἱ ἐπιγραφές *EAM* 165 καὶ 183 χρονολογοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐκδότες μὲ παλαιογραφικὰ κριτήρια στίς ἀρχές καὶ τὸ β΄ μισό τοῦ τρίτου αἰ. μ.Χ. ἀντίστοιχα.

ZUSAMMENFASSUNG

Eine neue Grabinschrift vom Heiligen Achilleios am Kleinen Prespasee
(Orestis-Makedonien)

Erstveröffentlichung einer aus zwei Bruchstücken bestehenden Inschrift, die auf der Insel des Heiligen Achilleios am Kleinen Prespasee gefunden wurden. Das erste Bruchstück wurde in der Basilika des Heiligen Achilleios, das zweite in der Nähe des Klosters der Panagia Porfyra gefunden. Es handelt sich um eine Grabinschrift, die ein gewisser Neikanor Markianos am Grabe seiner Tochter Neikopolis aufstellte. Beide Personen sind sonst unbekannt, stammen jedoch, allen Hinweisen zufolge, aus der Stadt Lyke, die in der Antike auf der Insel lag. Der Tod der Neikopolis erfolgte, wie in der Inschrift angegeben wird, im Jahr der makedonischen Provinzialära 384 (δπτ´), was dem Jahr 236 n. Chr. entspricht. Gerade diese Tatsache, daß die neue Inschrift die einzige datierte von allen auf der Insel gefundenen ist, weist ihr eine besondere Bedeutung zu: dank der Jahreszahl, die sie führt, ist nunmehr mit Sicherheit nachgewiesen, daß das Leben auf der Insel des Heiligen Achilleios im kleinen Prespasee sich mindestens bis in die Mitte des 3. Jhs n. Chr. fortsetze.

Π. Μ. Νίγδελης Ειχ. 1

Π. Μ. Νίγδελης Ειχ. 2

Π. Μ. Νίγδελης Ειχ. 3